© 2025 Authors. University of Belgrade, Faculty of Political Science, Belgrade, Serbia. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License

Godišnjak Fakulteta političkih nauka 19, no. 33–34: 185–189
Prikaz knjige
https://doi.org/10.18485/fpn_godisnjak.2025.19.33_34.9
Primljen: 18.11.2025.; Prihvaćen: 26.12.2025.

Dragan Živojinović*

Stevan Nedeljković, *Ravnoteža moći od Tukidida do Trampa*, Beograd i Novi Sad: Fakultet političkih nauka Univerziteta u Beogradu i Akademska knjiga, 2025. 432 strane, ISBN: 978-86-6263-620-1

Kad je svojevremeno preminuo veliki harvardski profesor i jedan od najvažnijih politikologa svoga doba, Semjuel Hantington (Samuel P. Huntington), mnogi njegovi bivši studenti evocirali su uspomene na iskustva saradnje s njim. Uz Frensisa Fukujamu (Francis Fukuyama) i Gideona Rouza (Gideon Rose), jedan od njegovih najpoznatijih doktoranada bio je i Farid Zakarija (Fareed Zakaria), poznati spoljnopolitički novinar i autor mnogih važnih knjiga, koji je sa samo 28 godina postao urednik najvažnijeg časopisa u svetu međunarodnih odnosa, *Forin afersa* (*Foreign Affairs*). Ovaj ugledni kolumnista, voditelj i komentator, kome su mnogi svojevremeno predviđali da će postati prvi musliman državni sekretar (sve dok se na američkoj političkoj sceni nije pojavio Donald Tramp), prisetio se kako mu je njegov mentor svojevremeno rekao da je najvažnija stvar u životu naučnika koji započinje svoju karijeru da odabere veliku temu koju će izučavati. Hantington mu je, naime, često govorio kako je „kod društvenih nauka reč o tome da se povežu dve velike varijable, zavisna i nezavisna". Drugim rečima, da se pronađe nešto „veliko što će se istraživati", jer, „ako pokušavate da objasnite nešto što je trivijalno i uobičajeno, nikoga neće biti briga". Ovaj kolingvudski pristup (R. G. Collingwood), gde su pitanja koja postavljate i otvarate važnija od odgovora koje nalazite i pružate, suština je svih velikih poduhvata u društvenim i humanističkim naukama. Knjiga

* Fakultet političkih nauka Univerziteta u Beogradu. Kontakt adresa: dragan.zivojinovic@fpn.bg.ac.rs; zivojinovic75@yahoo.com

Ravnoteža moći od Tukidida do Trampa profesora Stevana Nedeljkovića sa beogradskog Fakulteta političkih nauka, upravo je na najboljem tragu svega toga.

Ona se, naime, bavi jednim od ključnih pojmova u nauci o međunarodnim odnosima, jer, na primer, kad biste iz predmeta nauke o međunarodnim odnosima na bilo koji način istrgli ravnotežu moći, veliko je pitanje šta bi od te discipline ostalo. Ona je zaista potporni stub proučavanja odnosa između ljudi i država. Zasluga je upravo profesora Nedeljkovića što će ovaj svojeremeno nespretno preveden termin „ravnoteža snaga" (a u nekima od starijih knjiga i „ravnoteža sile") konačno dobiti svoje pravi naziv u naučnoj i široj javnosti u našoj zemlji, a to je „ravnoteža moći", jer to je ono što ta engleska složenica *balance of power* zapravo i znači. Pored toga, u knjizi se otvara i uspešno odgovara na jedan od ključnih istraživačkih „pazlova" nauke o međunarodnim odnosima posle hladnog rata, a to je odsustvo ravnoteže američkoj premoći, koje odudara od onoga što se obično kroz istoriju dešavalo zemljama koje su pokušavale da svoju imperiju nametnu drugim akterima. To, naravno, ne znači da nije bilo pokušaja uravnotežavanja (pogotovo onih mekih, asimetričnih i uravnotežavanja niskog intenziteta, kako ih originalno naziva profesor Nedeljković) američke politike, ali nije bilo sistemskog, tvrdog uravnotežavanja u smislu osnivanja vojnih saveza koji bi imali eksplicitan cilj da se vojnim sredstvima suprotstave namerama i postupcima zvaničnog Vašingtona. Čak i odnos koji danas, posle izbijanja rata u Ukrajini i drastičnog „šuma na vezama" između Narodne Republike Kine i Sjedinjenih Američkih Država, imaju Vladimir Putin (Владимир Владимирович Путин) i Si Đinping (Xi Jinping), ne možemo da okarakterišemo kao tvrdo uravnotežavanje, uprkos prognozama mnogih autora da je do tako nečeg došlo već na onom čuvenom susretu ova dva lidera prilikom otvaranja Zimskih olimpijskih igara u Pekingu, u februaru 2022. godine.

Knjiga je nastala iz briljantne doktorske teze koju je autor odbranio na Fakultetu političkih nauka Univerziteta u Beogradu u jesen 2020. godine, ali je ona u velikoj meri izmenjena i dopunjena novim sadržajem, prilagođena široj publici i osvežena novim informacijama, sa poglavljima o Bajdenovoj i Trampovoj spoljnoj i bezbednosnoj politici, koja su pravi biser ove knjige. Imajući u vidu odsustvo knjiga ovakvog kvaliteta danas u nauci o međunarodnim odnosima, bilo bi zaista korisno kad bi ova monografija bila prevedena na engleski jezik, jer u pogledu sistematičnosti pristupa, širine predmeta istraživanja i načina na koji je napisana, spada među najbolja dela koja su u svetskim razmerama napisana o ovoj temi.

Pored predgovora, izjava zahvalnosti, uvoda i zaključka, knjiga se sastoji od četiri velike celine (1. Promišljanje o ravnoteži moći u predteoriji međunarodnih odnosa: od antike do Drugog svetskog rata; 2. Ravnoteža moći u teorijama međunarodnih odnosa; 3. Istorijski pregled razvoja ravnoteže moći: od maurijev-

ske imperije do američkog kolosa; 4. Ravnoteža moći u eri obnovljenog nadmetanja). Takođe, knjiga je obogaćena sa deset tabela i 28 antrfilea, koji su vrlo korisni jer služe razigravanju određenih važnih tema koje se u knjizi obrađuju, kao i njihovom dodatnom pojašnjavanju, što je veoma interesantno za čitaoce, pogotovo studente, kojima je, između ostalog, ova knjiga prevashodno i namenjena. Tehnički, knjiga izgleda savršeno, od intrigantne naslovne strane, koja nosi vrlo snažnu i aktuelnu poruku, preko izvanrednog preloma i kvalitetne štampe, koji i knjizi i čitaocima omogućavaju da dišu i razmišljaju dok je čitaju, a zasluge za to imaju izdavači ove knjige: Fakultet političkih nauka Univerziteta u Beogradu i jedan od vodećih izdavača na našim prostorima u oblasti društvenih i humanističkih nauka, Akademska knjiga iz Novog Sada. Udžbeničkom karakteru knjige doprinose i način pisanja, ali i organizacija poglavlja, koja započinju „vodičem za čitaoce", a završavaju se vrlo korisnim „pitanjima za diskusiju i rekapitulaciju".

Uvodni deo knjige je od posebnog značaja, jer autor tu postavlja temelje istraživanja i određuje ono što se zove kategorijalno-pojmovni aparat. Posle objašnjenja koja daje profesor Nedeljković nema nejasnoća i dvoumljenja – njegova rečenica je „strasna ali objektivna i jasna": ona istovremeno odražava autorovu neverovatno veliku istraživačku strast, kojom je uspeo da „preore" more literature o ovoj temi, ali je isto tako i hirurški precizna, on i kad preseče, radi to najfinijim skalpelom, a ne satarom. Ukratko, kao kod najboljih hirurga, njegov rez gotovo da se i ne vidi.

U prvom poglavlju koje je naslovljeno „Promišljanje o ravnoteži moći u predteoriji međunarodnih odnosa: od antike do Drugog svetskog rata", autor daje pregled različitih shvatanja pojma ravnoteže moći, pokušavajući da objasni koje su to ključne odlike ovog pojma koje ga izdvajaju od nekih drugih sličnih pojmova. Posebno važni su pojmovi „uravnotežavanje, stanje ravnoteže i sistem ravnoteže moći", i njima autor posvećuje naročitu pažnju.

Drugo poglavlje, naslovljeno „Ravnoteža moći u teorijama međunarodnih odnosa" jeste mesto gde je, prema mom mišljenju, profesor Nedeljković dao jedan od najboljih pregleda (ne samo u našoj literaturi o međunarodnim odnosima već i na svetskom nivou) shvatanja pojma „ravnoteže moći" u (prema mom mišljenju) četiri ključne teorije međunarodnih odnosa danas: realizmu, liberalizmu, socijalnom konstruktivizmu i engleskoj školi. Svaka od ovih teorija zastupljena je preko onih njenih predstavnika koji su se najviše bavili ravnotežom moći, a to su svakako i najznačajnija imena u teorijama međunarodnih odnosa.

Treće poglavlje, pod naslovom „Istorijski pregled razvoja ravnoteže moći: od maurijevske imperije do američkog kolosa", kao u najuzbudljivijem trileru vodi nas preko okeana istorije sve do današnjih dana i vremena predsednikovanja Džoa Bajdena (Joe Biden) i Donalda Trampa (Donald Trump). Da bi to uradio, autor nas vraća u davnu prošlost, u vreme Tukidida (Thucydides)

i Kautilje (*Kautilya*), odnosno, kako je on naziva, „predistorije ravnoteže moći", pa preko doba renesanse na Apeninima i Frančeska Gvičardinija (Francesco Guicciardini), Vestfalskog sistema ravnoteže moći i Bečkog sistema kongresa i Evropskog koncerta, Berlinskog kongresa, Prvog svetskog rata, njene odbačenosti u vreme Vudroa Vilsona (Woodrow Wilson) i Konferencije mira u Versaju, ali i povratka u međuratnom periodu, sve do Drugog svetskog rata, hladnog rata i vremena posle njegovog okončanja. Posebno važan deo ovog poglavlja jesu odgovori na pitanje zašto nije bilo ravnoteže moći posle hladnog rata, ali jeste bilo različitih pokušaja uravnotežavanja (pre svega „mekog uravnotežavanja", u smislu korišćenja svih sredstava osim vojnih radi uravnoteženja američkih agresivnih namera i postupaka, pa čak i od strane najbližih saveznika, poput Francuske i Nemačke u vreme Iračkog rata).

U četvrtom poglavlju, koje se zove „Ravnoteža moći u eri obnovljenog nadmetanja", profesor Nedeljković se bavio vremenom u kojem živimo, odnosno onim što se u nauci o međunarodnim odnosima naziva „erom (ponovnog) nadmetanja velikih sila". Iako se ovom pitanju posvetio razmatranjem prve predsedničke administracije Donalda Trampa i administracije Džoa Bajdena, nisu izostala ni objašnjenja postupaka i reakcija drugih velikih sila, poput Evropske unije, Ruske Federacije i Narodne Republike Kine, na američke namere i postupke.

U zaključnom delu knjige autoru je pošlo za rukom ono što je najteže u društvenim naukama, a to je da predvidi šta će se desiti. Naime, njegovo predviđanje da će odnosi među velikim silama u budućnosti biti vođeni principom ravnoteže moći dobilo je nedavno svoju potvrdu u Trampovoj strategiji nacionalne bezbednosti, od 5. decembra 2025. godine, a posle američke intervencije u Venecueli, jasno je da se „velika igra moći" vratila u međunarodne odnose na velika vrata (realisti bi rekli da nikad nije ni odlazila). A upravo je ravnoteža moći ta koja spaja najmoćnijeg egipatskog faraona Ramzesa II (*Ramesses II*) i hetitskog kralja Hatušiliša III (Ḫattušili III) iz trinaestog veka pre nove ere, persijskog satrapa Tisaferna (Tissaphernes) iz vremena Peloponeskog rata, Kautilju, savetnika na dvoru Čandragupte Maurje (Chandragupta Maurya) iz doba vladavine Aleksandra Velikog (Alexander the Great), Hijerona (Hiero II), vladara Sirakuze iz razdoblja Punskih ratova, i Vladimira Putina, Si Đinpinga i Donalda Trampa danas.

Jer, izgleda da živimo u autoritarnim ili barem autoritarnijim vremenima, kad se gotovo od vrtića i različitih oblika vršnjačkog nasilja, pa do „geopolitičkih šahovskih tabli" moć i sila koriste mnogo više i mnogo arbitrarnije nego u bliskoj prošlosti, gotovo bez kočnica i samoograničenja. Biti „buli" i pretiti drugima postalo je gotovo opšte mesto, odnosno manje izuzetak, a više pravilo u svetu u kojem živimo. Pogledajte samo trenutnog američkog predsednika, koji dodaje svoje ime na mnoge ustanove koje su osnovane davno pre njega, prezire podelu vlasti i divi se liderima koji vladaju čvrstom rukom, bez kon-

trolnih mehanizama i ograničenja trajanja mandata. Letimičnim pogledom na sve ono što se danas dešava u međunarodnim ali i međuljudskim odnosima, sasvim je jasno da to gotovo „duh našeg vremena".

Ali mi, isto tako, još od antike znamo da se prostor slobode, između ostalog, može naći i obezbediti u suprotstavljanju takvoj moći od strane neke druge moći, odnosno u onome što je slavni rimski politički filozof i javni delatnik Marko Tulije Ciceron (Marcus Tullius Cicero), sjajno sažeo u svojim *Pismima prijatelju* čuvenim pitanjem: „A šta se uopšte protiv sile može učiniti bez sile", odnosno: „Šta se uopšte bez moći može učiniti bez moći?" Ne znamo da li je baš o ovome mislio dok su ubice koje je poslao plahoviti rimski vojskovođa Marko Antonije (protiv čije je samovolje Ciceron držao vatrene govore) hitale da okončaju njegov život i da ga i posle smrti ponize, zakucavajući mu glavu i obe ruke na rimskom forumu, ali znamo da je ta misao pretrajala i nadživela i njega i njegove ubice i njihovog nalogodavca, odnosno da je ravnoteža moći ipak na kraju pobedila.

Na isti način smatram da će ova knjiga nadživeti ovo „smutno vreme" u međunarodnim i unutarpolitičkim odnosima i da će postati svetao primer podviga ljudskog duha, koji daje smisao svemu što radimo i svemu za šta živimo.

LITERATURA

[1] Nedeljković Stevan, *Ravnoteža moći od Tukidida do Trampa*, Fakultet političkih nauka Univerziteta u Beogradu, Beograd, Akademska knjiga, Novi Sad, 2025.